

Sankce EU a eroze základních právních principů

Hüseyin Doğru je novinář, jehož práce se zaměřuje na politicky citlivá témata, včetně reportáží o Palestině a Ukrajině. Jeho reportáže a veřejné komentáře přitáhly pozornost evropských úřadů a byl podroben restriktivním opatřením v rámci sankčního rámce EU, konkrétně **nařízení Rady (EU) 2024/2642**, ve znění pozdějších předpisů (zejména nařízením 2025/965 odrážejícím jeho zařazení na seznam), týkajícího se opatření destabilizujících Unii a její členské státy. Je třeba poznamenat, že pan Doğru **nebyl obviněn z trestného činu**, ani žádný soud neshledal, že porušil vnitrostátní nebo mezinárodní právo. Sankce uvalené na něj jsou exekutivní opatření přijatá mimo rámec trestního řízení.

Veřejně formulovaná obvinění vůči panu Doğruovi se netýkají trestného chování, ale hodnocení jeho práce a projevů jako údajně nevhodných, škodlivých nebo nežádoucích v souladu s cíli zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie. Tato hodnocení nebyla testována v kontradiktorním soudním procesu, ani panu Doğruovi nebyl poskytnut předchozí slyšení před nezávislým a nestranným soudem. Přesto měly uvalené sankce okamžité a závažné důsledky.

Dne **8. ledna 2026** zveřejnil pan Doğru naléhavou výzvu na sociální síti X, kde uvedl:

„NALÉHAVÉ: Od této chvíle nemám ŽÁDNÝ přístup k žádným penězům. Nemohu zajistit jídlo pro svou rodinu, včetně 2 novorozenců, kvůli sankcím EU. Dříve mi byl povolen přístup k 506 € na přežití, které jsou nyní také nedostupné. Moje banka je zablokovala. EU de facto sankcionovala i moje děti.“

Toto prohlášení popisuje situaci **úplné finanční deprivace**, včetně ztráty přístupu k prostředkům dříve povoleným v rámci humanitárních výjimek určených k pokrytí základních potřeb. Podle pana Doğrua zablokování těchto prostředků jeho bankou způsobilo, že nemůže kupovat jídlo, hradit bydlení nebo lékařské výdaje ani uspokojovat základní potřeby své rodiny, včetně dvou novorozenců dětí.

Na začátku roku 2026 zůstává situace pana Doğru nevyřešena. Jeho odvolání proti sankcím v září 2025 bylo zamítnuto a důkazy uváděné pro jeho zařazení na seznam spočívají výhradně v jeho novinářské práci a veřejných komentářích. K žádné výjimce nebo humanitárnímu uvolnění prostředků nedošlo, což podtrhuje trvalý a závažný dopad těchto opatření.

Kriticky, úplná absence dostupných prostředků také učinila pana Doğru **neschopným najmout si právního zástupce**. V důsledku toho mu chybí praktické prostředky k získání právní rady nebo k soudnímu napadení sankcí uvalených na něj. Je tedy vystaven závažným restriktivním opatřením, přičemž je finančně neschopný napadnout jejich zákonnost.

Ochranné mechanismy formálně zabudované do sankčního rámce EU – navržené právě k prevenci takových výsledků – v tomto případě selhaly.

Situace pana Doğru poskytuje konkrétní a naléhavou ilustraci širšího právního problému zkoumaného v této eseji: jak sankce EU, pokud jsou uplatňovány způsobem vedoucím k úplné deprivaci, odepření právní obrany a poškození závislých dětí, přestávají fungovat jako zákonná preventivní opatření a místo toho působí jako **mimosoudní trest**, neslučitelný se základními ústavními principy a závazky v oblasti lidských práv.

Závažná materiální deprivace a nelidské zacházení

Základním principem práva lidských práv je ochrana lidské důstojnosti. Opatření, která zbavují jednotlivce schopnosti uspokojovat základní potřeby – jídlo, bydlení, zdravotní péči a právní pomoc – zasahují do jádra tohoto principu.

Článek 3 Evropské úmluvy o lidských právech (EÚLP) absolutně zakazuje nelidské nebo ponižující zacházení. Ačkoli tradičně spojovaný s vazbou nebo fyzickým zneužíváním, judikatura Evropského soudu pro lidská práva uznává, že **státem uvalená materiální deprivace**, pokud je dostatečně závažná a předvídatelná, může dosáhnout prahu článku 3. Úplné zmrazení aktiv, které zanechává jednotlivce bez jakéhokoli přístupu k penězům, vytváří podmínky neslučitelné s lidskou důstojností, zejména pokud je deprivace dlouhodobá a nevyhnutelná.

Tyto obavy se zesilují, když sankce předvídatelně ovlivňují **závislé děti**. Mezinárodní právo, včetně Úmluvy o právech dítěte, vyžaduje, aby nejlepší zájem dítěte byl primárním hlediskem při všech státních opatřeních. Sankce, které zbavují děti jídla, přístřeší nebo lékařské péče – i nepřímo – představují formu kolektivního trestu. Takové výsledky nejsou náhodné ani nepředvídatelné, a proto zavazují odpovědnost sankcionujících orgánů.

Právní ochrany zabudované do sankčního rámce EU

Důležité je, že nezákonnost úplné deprivace není pouze otázkou vnější kritiky lidských práv; je výslovně uznána uvnitř **sankčního rámce EU samotného**. Nařízení EU o zmrazení aktiv rutině obsahují závazné ochrany umožňující přístup k prostředkům na:

- **Základní potřeby**, včetně jídla, nájmu, energií, lékařského ošetření a péče o děti; a
- **Přiměřené profesionální poplatky**, včetně výdajů spojených s právními službami.

Tyto výjimky nejsou diskrečními humanitárními gesty, ale **právními požadavky**, odrážejícími závazky EU podle Listiny základních práv, EÚLP a obecných principů práva EU, jako je proporcionalita a účinná soudní ochrana. Jejich zařazení představuje výslovné uznání, že sankce nesmí redukovat jednotlivce na chudobu nebo bránit jejich schopnosti se bránit.

Selhání ochran a nezákonnost úplné deprivace

Pokud i přes tyto ochrany zůstane sankcionovaný jedinec s **nulovým přístupem k prostředkům**, včetně dříve povolených příspěvků na živobytí, sankce již nejsou uplatňo-

vány zákonně. Taková situace představuje **porušení samotného sankčního nařízení**, nikoli pouze nešťastný administrativní výsledek.

Pokud finanční instituce nebo vnitrostátní orgány blokují přístup k vyňatým prostředkům, výsledná deprivace je právně přičitatelná státu a právnímu řádu EU. Odepření přístupu k prostředkům na **právní služby** je obzvláště závažné: právo na účinný opravný prostředek podle článku 47 Listiny EU vyžaduje nejen formální přístup k soudům, ale **praktickou schopnost toto právo uplatnit**. Systém, který brání jednotlivci platit právního zástupce, znemožňuje jakékoli smysluplné napadení uvalených opatření a proměňuje soudní přezkum v prázdnotu formalitu.

Selhání ochrany je obzvláště závažné, pokud jsou **postiženy děti**. Sankční rámec neoprávnjuje k hladovění nebo bezdomovectví nezletilých. Když výjimky selžou v takových okolnostech, opatření se stávají neslučitelnými s principem nejlepšího zájmu dítěte a se základními standardy lidské důstojnosti.

Klíčové je, že toto selhání zbavuje sankce jejich deklarovaného **preventivního charakteru**. Preventivní opatření musí být omezená, kalibrovaná a reverzibilní. Když ochrany selžou a deprivace se stane absolutní, sankce nabývají nátlakového a trestního charakteru, fungující jako mimosoudní tresty spíše než jako zákonné regulační nástroje.

Právo na řádný proces a účinnou soudní ochranu

Řádný proces je základním kamenem ústavní demokracie. Článek 6 EÚLP a článek 47 Listiny EU zaručují právo na spravedlivé slyšení, právo být informován o obviněních a právo na účinný soudní přezkum nezávislým a nestranným soudem.

Režimy sankcí EU často nedosahují těchto požadavků. Jednotlivci mohou být zařazeni na seznam exekutivním rozhodnutím na základě nezveřejněných nebo vágně formulovaných důvodů, často spoléhajících na důvěrné zpravodajské informace. Sankce obvykle nabývají účinnosti okamžitě, zatímco soudní přezkum – pokud je dostupný – probíhá až po již způsobené závažné škodě.

Pokud jednotlivci nejsou obviněni z žádného trestného činu a je jim odepřena procesní ochrana spojená s trestním řízením, přesto jsou vystaveni důsledkům srovnatelným s trestními sankcemi, sankce porušují podstatu řádného procesu. Tato struktura „nejprve trestat, pak přezkoumat“ je zásadně neslučitelná s právním státem.

Nullum poena sine lege a problém předvídatelnosti

Princip *nullum poena sine lege*, zakotvený v článku 7 EÚLP, zakazuje trest bez předchozího zákona a vyžaduje, aby právní normy byly dostupné a předvídatelné. Jednotlivci musí být schopni předem pochopit, jaké chování je může vystavit trestním důsledkům.

Sankce EU podkopávají tento princip, když penalizují chování, které není nelegální – jako zákonnou novinářskou nebo politickou aktivitu – nebo když kritéria pro zařazení na seznam jsou tak vágní, že jednotlivci nemohou rozumně předvídat důsledky svých činů. Ačkoli

sankce jsou formálně označovány jako „preventivní“, jejich závažnost, stigma a potenciálně neomezená doba trvání jim dávají substantivní charakter trestu.

Podle principů stanovených v *Kadi v. Komise* vyžadují soudy EU, aby sankce byly podloženy důkazy a přiměřené údajnému cíli. V případě pana Doğru vyvolává rámování zákonné pro-palestinské reportáže jako „destabilizující“ (spojené pouze volně s širšími geopolitickými narativy) závažné obavy ohledně proporcionality.

Právní klasifikace nemůže přehlušit právní realitu. Opatření, která fungují jako trest, musí podléhat právním omezením upravujícím trest. Povolit jinak znamená vyprázdnit jednu z nejzákladnějších ochran před svévolnou mocí.

Svoboda projevu a nepřímá cenzura

Pokud jsou sankce spojeny s novinářskou prací nebo politickým projevem, vznikají další ústavní porušení. Článek 10 EÚLP a článek 11 Listiny EU chrání svobodu projevu, zejména politický projev a novinářinu, které mají v demokratické společnosti privilegované postavení.

Novinářská aktivita požívá **zvýšené ochrany**, jak odráží *Steel and Morris v. Spojené království*, zejména při reportážích o otázkách veřejného zájmu. Finanční deprivace uvalená exekutivním dekretem může sloužit jako účinná forma nepřímé cenzury. Na rozdíl od trestního stíhání se vyhýbá veřejné kontrole a procesním ochranám, přičemž dosahuje stejného umlčovacího efektu. Takový zásah nelze ospravedlnit, pokud není zákonný, nezbytný a přiměřený – kritéria nesplněná, pokud sankce potlačují zákonný projev bez soudních zjištění o provinění a brání přístupu k právním opravným prostředkům.

Sankce jako mimosoudní trest

Dohromady tyto prvky ukazují, že určité režimy sankcí EU fungují jako **mimosoudní trest**. Uvalují závažnou a individualizovanou škodu; jsou založeny na údajném provinění; obcházejí trestní proceduru; a jsou vymáhány bez účinných ochran nebo včasné soudní kontroly.

Absence trestního označení nepopírá jejich trestní povahu. Ústavní a lidskoprávní právo posuzuje opatření podle jejich **podstaty a účinku**, nikoli formálního označení. Když sankce replikují důsledky trestních sankcí, přičemž se vyhýbají ochranám, které činí trest zákonným, podkopávají dělbu moci a erodují samotný právní stát.

Závěr

Sankce EU, které vedou k úplné finanční deprivaci, odepírají přístup k zákonně nařízeným humanitárním a právně-obranným výjimkám, brání účinným soudním opravným prostředkům a předvídatelně poškozují závislé děti, porušují základní ústavní a lidskoprávní principy. Navzdory jejich formální charakterizaci jako preventivních opatření takové sankce v praxi fungují jako **mimosoudní trest** – uvalený bez zákona, bez soudu a bez důstojnosti. Pokud má Evropská unie zůstat věrná svému základnímu závazku k lidským právům a právnímu státu, musí být sankční režimy podrobeny přísným substantivním a procedurálním

omezením, zajišťujícím, že žádný jednotlivec není trestán mimo hranice zákonného soudního procesu.

Reference

- Listina základních práv Evropské unie, 2012 O.J. (C 326) 391.
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Evropská úmluva o lidských právech), 4. listopadu 1950, 213 U.N.T.S. 221.
- Úmluva o právech dítěte, 20. listopadu 1989, 1577 U.N.T.S. 3.
- Soudní dvůr Evropské unie. *Kadi and Al Barakaat International Foundation v. Rada a Komise* (spojené věci C-402/05 P a C-415/05 P). Rozsudek ze 3. září 2008.
- Soudní dvůr Evropské unie. *Kadi v. Komise* (věci C-584/10 P, C-593/10 P a C-595/10 P). Rozsudek z 18. července 2013.
- Evropský soud pro lidská práva. *Golder v. Spojené království*. Rozsudek z 21. února 1975.
- Evropský soud pro lidská práva. *Airey v. Irsko*. Rozsudek z 9. října 1979.
- Evropský soud pro lidská práva. *Steel and Morris v. Spojené království*. Rozsudek z 15. února 2005.
- Evropský soud pro lidská práva. *M.S.S. v. Belgie a Řecko*. Rozsudek z 21. ledna 2011.
- Evropský soud pro lidská práva. *Al-Dulimi and Montana Management Inc. v. Švýcarsko*. Rozsudek z 21. června 2016.
- Nařízení Rady Evropské unie (EU) č. 2024/2642 týkající se restriktivních opatření v souvislosti s opatřeními destabilizujícími Unii a její členské státy, ve znění pozdějších předpisů (např. 2025/965).
- Evropská komise. *Pokyny pro provádění a hodnocení restriktivních opatření (sankcí) v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU*. Nejnovější konsolidovaná verze.
- Výbor OSN pro lidská práva. *Obecný komentář č. 29: Stavby nouze (článek 4)*, CCPR/C/21/Rev.1/Add.11.
- Zvláštní zpravodaj OSN pro podporu a ochranu práva na svobodu názoru a projevu. *Zpráva o dopadu sankcí na svobodu projevu*, A/HRC/45/25.
- Besselink, Leonard F. M. "The Protection of Fundamental Rights Post-Lisbon: The Interaction Between the Charter of Fundamental Rights of the European Union and the European Convention on Human Rights." *Common Market Law Review* 49, no. 4 (2012): 1315–1346.
- Eckes, Christina. *EU Counter-Terrorist Sanctions and Fundamental Rights: The Case of Individual Sanctions*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- Guild, Elspeth, and Sergio Carrera. "Sanctions and Due Process." *European Law Journal* 16, no. 2 (2010): 157–176.